

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת שבועות - דף טז

!!! לזכות הצלתו של החיל החטוף נלעד בן אביבה שליט !!!

עיונים על הדף

איסור כניסה למקום המקדש בזמן הזה

מבואר בגמ' שנחלקו האם קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבא או לא קידשה לעתיד לבא, ובכך דנו לגבי קידוש העזרה וכו'.

שיטת הרמב"ם מחודשת, אולם למעשה רוב הפוסקים אחזו את דבריו להלכה ושלא כדברי הראב"ד, וכך, בהלכות בית הבחירה (פרק ו) פסק הרמב"ם שכל מקום שלא נעשה כסדר המבואר במשנה בקידוש ירושלים אינו קדוש, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבא. (הראב"ד חולק), והמש"ך הרמב"ם, לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא הריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

ולמה אני אומר במקדש ירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבא לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר "השמותי את מקדשיכם" ואמרו החכמים אע"פ ששמוהין, בקדושתן הן עומדים. אבל חיוב הארץ שביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהיא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש, ונפטרה הן התורה ומעשרות ומשביעית שהרי אינה הן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרה וקדשה לא קדשה בכיבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב שביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה. עולה מדברי הרמב"ם שמקום המקדש נשאר קדוש מחמת קדושת השכינה, וממילא כל ההלכות שבשנו בסוגיא לפנינו לגבי טומאת מקדש וקדושתו, נוהג אף היום, ובעקרון ניתן להקריב קרבנות, אם היה לו פרה אדומה להיטהר בה וכו'. רק לגבי מצוות התלויות בארץ לא נוקטים שקידשה לעתיד לבא.

ממילא פסק הח"ב (חקטקא, ה) בשם הגמ"א, "הונכנס עתה למקום מקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתיים וקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא".

מחמת חשיבות הענין וזמלו בו מצד כמה דומים בארץ הקודש, ההבטחה האחרים הממונים על הכניסה להר הבית, מביתו של מרח הגרי"ש אלישיב שליט"א, להעמיד שומרים כדי שח"ו לא יעלה שום יהודי למקום המקדש, ולא יעבור על איסור כרת כמבואר, והארכנו בדבר זה בעיונים על הדף במכות, ונעלה את הדברים שנכתבו שם.

וכתב החינוך (מצוה שסג) שלא יכנס טמא בכל המקדש, שנמנע כל טמא מהכנס בכל המקדש שדמיונו לדורות כל העזרה משער יניקור ולפנים שהוא תחלת עזרת ישראל, שנאמר (במדבר ה, ג) "ולא יטמאו את מחניהם", כלומר מחנה שכינה.

והראיה מהיות זה מכלל הלאוין מה שאמרו זכרונם לברכה בגמרא מכות (יד, עב) הבא אל המקדש טמא חייב כרת, כתיב עונש וכתבי אזהרה, כתיב עונש (במדבר יט, כ) את מקדש ד' תטא, ונכרתה, אזהרה, ולא יטמאו את מחניהם. ואמרו במכילתא גם כן צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה, בעשה, מנין בלא תעשה, דכתיב ולא יטמאו את מחניהם. ונכפלה המניעה במלה אחרת דכתיב (ויקרא יב, ד) ואל המקדש לא תבא, ואמרו בספרא (ריש פר' חזו"ת) לפי שנאמר (ויקרא טו, לא) והזרתם את בני ישראל מטומאתם, שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר שמי שקרב למקדש מאחוריו והוא טמא שיהא חייב כרת, תלמוד לומר ביהולדת ואל המקדש לא תבא, כלומר שאין לשון ביאה אלא בכניסה לפנים, ושם נתבאר שדין יולדת ודין שאר טמאים שיון בזה.

משרשי המצוה בענין הרחק הטומאה ממקום הקדש, כתב החינוך (מצוה שסב) לפי שענין הטומאה ידוע לחכמים שיחליש כח הניסוח השכלית ועירבב אותה ויפריד בינה ובין השכל עליוני השלם ותהי נפרדת עד אשר תטהר, וכמו שכתוב בענין הטומאה (ויקרא יא, מג) ולא תטמאו בהם ונשמתם בהם, ודרשו זכרונם לברכה (יומא לט, א) ונשמתם בהם, כלומר שמעיונות השכל מטמטמים בטומאה. על כן במקום הקדוש והטהור אשר רוח אלהים שם אין ראוי להיות בו האיש המלוכלך בטומאה. והענין הזה יש לדמותו על דרך משל לפלטרין של מלך שמרחיקין ממנו כל איש צרוע ונמאס בגופו או אפילו במלבושיו, וכיון שם שכתוב (אסתר ד, ב) כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק.

והמש"ך החינוך (שם) ועוד אודיעך כלל בענין זה, שכל הטעון ביאת מים מן התורה, והיא הטומאה שהנזיר של תורה מגלה עליה, חייב כרת על ביאת מקדש אם נכנס לשם קודם טבילה והערב שמש, אבל הטמא בטומאת מת שאין המזיר מגלה עליה, אף על פי שהוא טמא טומאת שבעה, הרי זה פטור על ביאת מקדש. אולם כתב החינוך שביכ"ז שם איסור זה מכת מרדות.

ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות, ואפילו בזמן הזה יתחייב כרת הנכנס לשם והוא טמא בצדדין שכתבנו, שקדושת השם עליו אפילו היום שהוא שמש, וכמו שדרשו זכרונם לברכה (מגילה כה, א) מדכתיב (ויקרא כו, לא) והשמותי את מקדשיכם.

באיסור מקדש בטומאה, מלבד מה שנלמד בסוגיא שלפנינו שהנושא הוא בטומאה, יש עוד איסור לפי דעת רוב הראשונים יש בו מלקות, להכנס למקדש שלא בשעת עבודה, היינו אם כהן הדיוט נפשו והיכל להיכל שלא בשעת עבודה, אפילו שמטרת כניסתו לשאוב רוח חכמה ויראת חטא בהשתחוויה לפני ד', אם עושה כן שלא בשעת עבודה, יש לו איסור, ולרוב ראשונים יש לו אף מלקות, למעט דעת הרמב"ן שסבר שאין בזה מלקות.

והחינוך (מצוה קפז) למד האיסור נוהג בכהנים וכ"ש לגבי זרים, ונוהג לדורות!!! ולא רק בזמן הבית, וזה תמצית דבריו, אזהרה שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל המקדש, אלא בעת העבודה, שנאמר (ויקרא טו, ב) "ואל יבא בכל עת". וזהו כבאו כהן גדול

מהכנס בבית קדש הקדשים, ואפילו ביום הכיפורים, אלא בזמן העבודה, וכן יכנס באזהרה כהן הדיוט מהכנס בהיכל כל השנה אלא בזמן העבודה. ויהיה ביאור ענין המניעה לומר שכל כהן לא יכנס במקום שהוא ראוי אלא בזמן שהוא ראוי להכנס בו, דהיינו בשעת עבודה.

ולשון ספרא, ואל יבא בכל עת, זה יום הכיפורים, אל הקדש לרבות שאר ימות השנה. מבית לפרוכת להזהיר על כל הבית, יכול כל הבית במיתה, תלמוד לומר (שם) אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות, הא כיצד, אל פני הכפורת במיתה, ועל שאר כל הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (כו, ב) אמרו זכרונם לברכה על הייכל בארבעים. משרשי המצוה, שיקבעו המשרתים בנפשותם גדולת המקום ומעלתו, ותהיה יראתו תמיד על פניהם.

אמרו במשנה בכלים (טו, א) כהן גדול אינו נכנס לקדש הקדשים אלא ביום הכיפורים, שנכנס ארבע פעמים ולא יותר, שאם נכנס חמישית חייב מיתה בידי שמים. וכהן הדיוט נכנס בהיכל לעבודה בכל יום. וכל הנכנס להיכל שלא לצורך עבודה, בין כהן גדול או כהן הדיוט, כגון שיכנס אפילו להשתחוות לוקה ואינו חייב מיתה, שנאמר אל פני הכפורת וגו' ולא ימות, על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו.

דעת הרמב"ם, הכניסה בבית שלא לעבודה בפרוע ראש וקרוע בגדים מעלה היא מדבריהם. ואם כן לדעתו כל שנכנס להשתחוות אפילו שאינו במלקות כלל, ואיסור זה דאל יבוא יהיה בביאה ריקנית לגמרי, לפי שזה זילזול בכבוד הבית להכנס בו חנם.

ונוהגת בזמן הבית בכהנים, ואפילו עכשיו שלא בזמן הבית אמרו זכרונם לברכה שמזוהרים אנו שלא להכנס למקדש, ודרשו הדבר מדכתיב (שם כו, לא) והשימותי את מקדשיכם, ולא אמר מקדשיכם אשים שמחה, דמשמע קדושתן עליהן אפילו כשהן שוממין. וכיון שכן, יש לי למנות איסור זה בכלל איסורין הנהוגין היום.

לגבי חיוב טומאת מקדש במקום שהוסף על העזרה, התייב רק אם העזרה נוספה לקדושת בית המקדש כסדר המבואר במשנה. **לדעת ר"ה**, אם נחסר דבר אחד בצורת קידוש המקום אינו מתחייב. **לדעת ר"ג**, אם לא נעשה אף דבר, אינו מתחייב. **וחלקו** האם במשנה נאמר "כל שלא נעשית בכל אלו" (דעת ר"ה), או נאמר "באחת מאלו" (ר"ג). **מבאר הגמ'**, אין ללמוד ממה שנאמר בעזרא שקידש בלא התנאים המבוארים במשנה, **לדעת ר"ה** קדושה ראשונה קידשה אף לעתיד לבא, ועזרא לא קידש אלא עשה זכר לקידוש. **ולדעת ר"ג**, קדושה ראשונה בטלה, ועזרא קידש, ולא היה ארזים ותומים ומוכח שלא צריך את כל התנאים המבוארים במשנה. **שאל רבא את ר"ג** מלשון המשנה "בכל אלו" ואמר לו "באחת מכל אלו". **שואלת הגמ'** מתוספתא בסנהדרין שמבואר שהקידוש נעשה ע"י כל התנאים הוא הקידוש הגמור, **אמר אבא שאול**, היו ב' ביצות בהר הזיתים **"עליונה"** ו**"תחתונה"**, ה**"עליונה"** התקדשה ע"י כל הפרטים המבוארים במשנה, ו**"תחתונה"** לא קדושה בכל הפרטים אלא נתקדשה ע"י עולה גולה בזמן בית שני, **בתחתונה** היו נכנסים עמי הארץ ואוכלים שם קודשים קלים ולא מע"ש שאכלוהו בהקפדה בתוך הקלעים. **והחברים** היו אוכלים שם אף מע"ש. **ובעליונה** עמי הארץ אכלו קודשים קלים שיהיו ברצון חכמים, ולא אכלו שם מע"ש, **וחברים** הם אלו שם כלום. ולא קדושה היות ואין מוספים על העיר והעזרות אלא ע"י מלך נביא וכו'. **ומבאר הגמ'** שבכ"ז הכניסו את העליונה לתוך תחום ירושלים, היות והמקום היה גלוי ונח לבא משם לירושלים. **מבואר** שקידוש והוספה יכול להיות רק ע"י הפרטים המבוארים במשנה, ושלא כדברי ר"ג.

מבאר הגמ', שחלו הענין במחלוקת תנאים, אמר **ר"א** ששמעו מרבתי שבשעה שבו את המקדש בימי עזרא עשו קלעים, כאשר בנו את הייכל העמידו את הקלעים ובנו בצד החיצון, כדי שלא יתבוננו בהיכל, וכאשר בנו את החומה של העזרה העמידו את הקלעים ובנו מהצד הפנימי כדי שיתבונן לא יתבוננו. **אמר רבי יהושע**, שמעו מרבתי שקדושה ראשונה קידשה אף לעתיד לבא, לכן מקריבים קרבנות אע"פ שאין בית המקדש, **וכן** אוכלים קודשים אע"פ שאין קלעים, קודשים קלים ומע"ש אע"פ שאין חומה. **והבינה הגמ'**, שנחלקו האם קדושה ראשונה קידשה אף לעתיד לבא, וזה כאמור מחלוקת ר"ה ור"ג. **דוחה הגמ'**, שכלום הקדושה אף לעתיד לבא, ואמרו מה שמעו מרבתיים. **ומה שאמר ר"א** שעשו קלעים זה רק מחמת צניעות.

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי, מנו במשנה בערכין מקומות שהם מוקפים מימות יהושע בן נון ויש להם דין של בית בערי חומה, **ונכרת** דווקא אלו משום שאותם קידשו, אבל אחרות טלה קדושה ראשונה. **מאיך מבואר בברייתא** אחרת בשם רבי ישמעאל ברבי יוסי שלא הוצרכו לקדש שוב ורק על עצמם שיש איסור טומאה, **שהרי** דרש ר"א לבא, **מבאר הגמ'** שיש ב' תנאים אליבא דרבי ישמעאל ובה נחלקו אם קדושה ראשונה לשעתה או אף לעתיד לבא. עוד ביארו, **שדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי** שלא קידשה לעתיד לבא, **והתנא השני** הוא רבי אלעזר ברבי יוסי שסבר שקידשה אף לעתיד לבא, שדרש "אשר לוא חומה" אע"פ שעתה אין חומה מוגדר כבית בערי חומה (שהרי כתוב "לא" ונקרא "לו").

נטמא בעזרה ושהה, חייב. **המקור אמר ר"א** "את משכן ד' טמא" ונאמר "כי את מקדש ד' טמא", אם נטמא בחוץ כבר אמור, לכן לומדים חיוב על נטמא בפנים ושהה. **תמנה הגמ'** פסוקים אלו נצרכים ללמד על עצמם שיש איסור טומאה, **שהרי** דרש ר"א אם היה נאמר רק "משכן" לא היה נאסר מקדש שהרי משכן חמור שנמשך בשמן המשחה. ואם היה נאמר "מקדש" לא היה נאסר משכן משום ששקדש חמור מחמת קדושת עולמים. **מבאר הגמ'**, שניתן ללמוד את ב' הדרשות, שהרי יכלה תורה לומר פעמיים מקדש או פעמיים משכן.

מבאר הגמ', **מקדש נקרא משכן** "ונתתי משכני בתוכם". **מקדש נקרא משכן** "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".